

“พิธีเรียกขวัญ” พิธีกรรมทางความเชื่อเพื่อการรักษาโรคของชาวมุ กรณศึกษา บ้านหนองเป็ด อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

อรพรรณ ศรีทอง¹ เสกสิทธิ์ ปักซี่² เฉลิมพล ศรีทอง³

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์¹

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์²

บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตกาฬสินธุ์³

pooh_oui@hotmail.com¹ sakesitp@kru.ac.th² chaloempon.sri@mahidol.ac.th³

Received 28 Jun 2022

Revised 16 Sep 2022

Accepted 25 Oct 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทชุมชนชาวมุบ้านหนองเป็ด อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) ศึกษารูปแบบพิธีกรรมการรักษาโรคของชาวมุ และ 3) หาแนวทางในการอนุรักษ์ พิธีเรียกขวัญของชาวมุ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้พื้นที่ศึกษาบ้านหนองเป็ด อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและลูกโซ่ จากผู้สูงอายุ ปราชญ์ชุมชนและผู้นำชุมชน จำนวน 18 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ประชุมกลุ่มย่อย สันทนาแบบไม่เป็นทางการและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัย ทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตรวจสอบเนื้อหาโดยนำข้อมูลกลับไปให้ผู้เกี่ยวข้องยืนยันความถูกต้อง

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชาวมุในตำบลหนองเป็ดมีวิถีชีวิตแบบสันโดษเรียบง่าย ผูกพันกับแบบ เครือญาติ มีภาษาพูดเป็นของตนเองไม่มีภาษาเขียน มีการสืบทอดพิธีเรียกขวัญที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากพ่อแม่โดยพิธีดังกล่าวไม่มีตำราเอกสารบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร 2) อาการเจ็บป่วยของชาวมุที่เป็นโดยไม่ทราบสาเหตุ ชาวมุมีความเชื่อว่าเกิดจากขวัญที่หายไปโดยเป็นการกระทำของผีบรรพบุรุษ 3) แนวทางการอนุรักษ์ พิธีเรียกขวัญของ ชาวมุ ได้แก่ 3.1) จัดตั้งกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน ฟื้นฟูประเพณี วิถีชีวิตและวัฒนธรรมพื้นถิ่น 3.2) เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเยาวชนในชุมชนให้มีความภาคภูมิใจ ตระหนัก และเห็นความสำคัญของวิถีและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพิธีกรรมเรียกขวัญ 3.3) เผยแพร่ความรู้ทางพิธีกรรมและวัฒนธรรมของชาวมุสู่สาธารณชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สื่อสาธารณะและเอกสารสิ่งพิมพ์

คำสำคัญ: พิธีเรียกขวัญ, บากหัวเข้า, ขมุ, ความเชื่อ, วิถีทางวัฒนธรรม, การอนุรักษ์

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 14 No.2 (July–December) 2022

Soul Calling Ceremony, A Ritual Ceremony for The Healing of The Khmu in Ban Nong Ped, Si Sawat District, Kanchanaburi Province

Orapan Sritong¹ Sakesit Paksee² Chaloempon Sritong³

Cultural Officer The office of Arts and Culture Kanchanaburi Rajabhat University.¹

Arts in Creative Tourism Faculty of Management Science Kanchanaburi Rajabhat University

Arts and Culture Office Kanchanaburi Rajabhat University.²

Business Administration Mahidol University, Kanchanaburi Campus.³

pooh_oui@hotmail.com¹sakesitp@kru.ac.th² chaloempon.sri@mahidol.ac.th³

Abstract

This qualificative research purposes are 1) to study the context of the Khmu community of Ban Nong Ped Si Sawat District Kanchanaburi Province 2) to study Ceremony for the Healing of the Khmu and 3) to find how to preserve inheriting the soul calling ceremony of Ban Nong Ped, Si Sawat District Kanchanaburi. This research used purposive sampling and chain sampling from the elderly 18 community philosophers and community leaders by in-depth interview and informal discussion include participant observation from research objective questions. After doing a content analysis, check the content by bringing the information back to the relevant parties to confirm the correctness.

The results showed that. 1) Khmu people in Nong Phed sub-district have a simple, secluded lifestyle, bonded like kinship. They have their own spoken language, no written language. There is an inheritance of the soul-calling ceremony that has been inherited from the parents. The ceremony has no written documents. 2) Unknown cause sickness of Khmu is believed that it was caused by the disappearance of losing soul by being punished by ancestral spirits. 3) Conservation approach inheriting the ceremony to summon the Khmu people, including 3.1) Establishing a group for preserving, inheriting, restoring traditions, way of life, and local culture. 3.2) Strengthening and developing the capacity of youth in the community to be proud, aware of and see the importance of the local way of life and problems in the ritual of summoning Kwan. 3.3) Disseminating knowledge of the rituals and culture of the Khmu people to the public through social media, public media and printed documents.

เน้นความเป็นวัง ปู่กลิ้งองค์ความรู้ ยึดมั่นวัฒนธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

Keywords: Soul calling ceremony, Knee notching, The Khmu, Belief, Cultural way, Conservation

บทนำ

บทความวิจัยเรื่อง “พิธีเรียกขวัญ” พิธีกรรมทางความเชื่อเพื่อการรักษาโรคของชาวขมุกรณีศึกษา บ้านหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสผืนชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมพื้นถิ่น กรณีศึกษา ขมุ มอญ พม่า กะเหรี่ยง และไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง) จังหวัดกาญจนบุรี จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ขมุในประเทศไทย พบว่า ชาวขมุในประเทศไทยได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Premsrirat, 1998) ที่ได้กล่าวว่า ชาวขมุที่เข้ามาในประเทศไทย เป็นชาวเขากลุ่มเล็ก ๆ พบในภาคเหนือ โดยเฉพาะบริเวณชายแดนจังหวัดเชียงราย และจังหวัดน่าน ส่วนที่ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และกระจัดกระจายอยู่ในบางพื้นที่ของจังหวัดในภาคกลาง เช่น จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดอุทัยธานี เป็นต้น อีกทั้งยังมีการวิจัยที่ศึกษาและให้ความหมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ขมุในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ อาหาร การประกอบอาชีพของชาวขมุ โดยพบว่าประเพณีของชาวขมุส่วนมากจะมีความเกี่ยวข้องกับผี เพราะชาวขมุนับถือผีและสิ่งลี้ลับเหนือธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Pattaratuma, 2011) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ประเพณีที่สำคัญของชาวขมุจะมีเรื่องของสิ่งลี้ลับเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ได้มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นพิธีเซ่นไหว้ผีหลวงที่ได้มีการจัดขึ้นปีละ 1 ครั้ง หลังการเก็บเกี่ยวข้าว พิธีเซ่นไหว้ผีหมู่บ้าน ที่จัดขึ้นเวลาประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ พิธีเซ่นไหว้ผีประจำตระกูลหรือผีบรรพบุรุษในบ้านที่จัดขึ้นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ พิธีสงเคราะห์จัดขึ้นในวันสงกรานต์เพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้ายให้ออกจากหมู่บ้าน รวมทั้งพิธีเซ่นไหว้ผีไร่ที่จัดขึ้นปีละ 4 ครั้ง คือ ก่อนถางป่า ก่อนปลูกข้าว ขณะข้าวเริ่มออกรวง และเมื่อข้าวพร้อมที่จะเก็บเกี่ยว นอกจากนี้ชาวขมูยังมีความเชื่อเรื่องขวัญ หากขวัญไม่อยู่กับตัวจะทำให้เกิดการเจ็บป่วยได้ ดังนั้นจึงต้องมีการทำพิธีเรียกขวัญให้ขวัญกลับมาสู่ร่างและหายจากอาการเจ็บป่วยที่เป็นอยู่

ในการรักษาโรคของชาวขมุจากอาการที่เกิดขึ้นโดยไม่มีสาเหตุและไม่สามารถรักษาให้หายได้จากการรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน อาการที่เกิดขึ้นชาวขมุเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของผี ในขั้นตอนการรักษาโรคของชาวขมุจะเริ่มวิธีการรักษาด้วยการบักหัวเข้าเป็นพิธีกรรมแรก ซึ่งเป็นพิธีกรรมในการรักษาโรครูปแบบหนึ่ง หลังจากนั้นจึงจะทำการเรียกขวัญซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีการสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับบทความของ (Sinthuprama, 2020) ที่ได้อธิบายเกี่ยวกับขวัญ ไว้ว่า “ขวัญ” เป็นความเชื่อที่ฝังลึกอยู่ในสังคมไทย เป็นความเชื่อดั้งเดิมที่พบหลักฐานในพื้นที่บริเวณอุษาคเนย์กว่า 3,000 ปีมาแล้ว โดยหลักฐานเก่าที่สุดคือ ลายสี เขียนเป็นรูปกันหอยบนหม้อบ้านเชียง ซึ่งมีไว้ใช้สำหรับประกอบพิธีศพ สันนิษฐานกันว่า ลายกันหอยดังกล่าวนี้คือลายขวัญ ความ

เชื่อเรื่องขวัญเป็นความเชื่อร่วมในอุษาคเนย์ ไม่ได้พบเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า “ขวัญ” มีอยู่ที่เราทุกคนและถ้าเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย หรือมีความรู้สึกไม่ดีจิตใจไม่สดใส จำเป็นต้องทำพิธีเรียกขวัญ เพื่อให้กลับมามีชีวิตอยู่กับตัวมาอยู่กับเจ้าของ ประเทศไทยมีการทำพิธีเรียกขวัญซึ่งพิธีดังกล่าวเป็นพิธีกรรมทางความเชื่อที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน รวมทั้งมีอยู่ในหลายชาติพันธุ์ที่อาศัยในประเทศไทยด้วยเช่นกัน จังหวัดกาญจนบุรีมีชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัด อาทิ กะเหรี่ยง มอญ ขมุ ไทยทรงดำ ซึ่งในแต่ละชาติพันธุ์ ก็มีความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรมตามแบบฉบับของตนเอง โดยอาจมีเรื่องของสิ่งลี้ลับเหนือธรรมชาติเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งมีความเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในชุมชนด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ล้วนแต่มีวิธีการที่จะรักษาพยาบาลความเจ็บป่วยที่มีทั้งความแตกต่างและคล้ายคลึงกันตามประสบการณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ พิธีเรียกขวัญถือเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อของคน เป็นพิธีที่จัดขึ้นเพื่อใช้ในการเรียกขวัญกำลังใจให้อยู่กับตัว นิยมใช้ต่อเมื่อมีคนเจ็บไข้ได้ป่วยหรือรู้สึกไม่สบายใจ หงุดหงิดหัวใจ ไม่ร่าเริงอย่างที่เคยเป็น โดยอาการดังกล่าวคนเฒ่าคนแก่จะบอกกับคนที่มาอาการในลักษณะนี้ว่าขวัญไม่อยู่กับตัว อาจเกิดจากการตกใจกลัว ตกตื่น หรือขวัญหายจากการเจ็บป่วย เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Phinthong, 1991) กล่าวถึงการเรียกขวัญที่สามารถแบ่งได้ 2 ประเภทคือ มูลเหตุจากทางที่ดีและมูลเหตุจากทางไม่ดี ซึ่งการเรียกขวัญจะเป็นการเรียกขวัญเพื่อทะนุถนอมน้ำใจ เรียกขวัญกำลังใจกลับสู่ตัวเจ้าของ ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Thammawat, 1987) ที่ได้กล่าวถึงความเชื่อของมนุษย์ไว้ว่า มนุษย์มีขวัญประจำตัวอยู่ 32 ขวัญ ขวัญจะหายเมื่อเกิดอาการตกใจหรือไม่สบายนาน ๆ ส่งผลให้ขวัญอ่อน จำเป็นต้องทำพิธีเรียกขวัญ โดยพิธีเรียกขวัญนิยม ทำให้ผู้ป่วย คนที่ได้รับยศถาบรรดาศักดิ์ คนที่เดินทางไกลและหนุ่มสาวที่จะแต่งงาน กล่าวได้ว่าการเรียกขวัญมีมาคู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนานโดยไม่สามารถหาที่มาของการเรียกขวัญได้ (Khanittanan, 1986) ได้กล่าวถึงวิวัฒนาการพิธีทำขวัญ ไว้ว่า พิธีเรียกขวัญของคนไทยมีการสืบทอดกันเป็นเวลามากหลายร้อยหลายพันปีและได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก สังคมไทยสมัยใหม่มีความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตจากสังคมชนบทสู่สังคมเมืองโดยมีเทคโนโลยีและความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นส่งผลให้ความเชื่อเรื่องขวัญลดน้อยลงและเจือจางลงแต่ยังมีปรากฏให้ได้พบเห็นอยู่ในสังคมชนบท มนุษย์เชื่อกันว่าเมื่อขวัญอยู่ในร่างกายก็จะมีความสุข ความสบาย แต่ถ้าหาก “ขวัญ” ออกจากร่างกายเมื่อใด เจ้าของขวัญจะเจ็บไข้ได้ป่วย ขวัญเป็นสิ่งที่เข้าออกจากร่างกายได้ในขณะที่เจ้าของขวัญยังมีชีวิตอยู่ เมื่อขวัญอยู่ในร่างกายเจ้าของร่างก็จะเป็นมนุษย์ที่ปกติสมบูรณ์ แต่ถ้าขวัญออกจากร่างกายไปด้วยสาเหตุจากความตกใจหรือความกลัว เจ้าของขวัญ จะไม่สบายจึงต้องมีการทำพิธีเรียกขวัญเพื่อให้ขวัญกลับมา เจ้าของขวัญจึงจะพ้นจากความเจ็บ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Phaethong, 1997) ที่ได้กล่าวว่า ความเชื่อการเรียกขวัญเป็นการกระทำที่ทำให้ขวัญกลับมาสู่ร่างเจ้าของขวัญ และทำให้อยู่กับตัวตลอดไป วิธีเรียกขวัญ เช่น การขอร้องวิงวอน จนถึงการทำขวัญกลับมาสู่เจ้าของดั้งเดิม รวมทั้งการเรียกขวัญยังเป็นการทำเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยจากโรคที่ไม่สามารถมองเห็นได้ ในชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและมอญ มีการเรียกขวัญโดยเป็นการเรียกขวัญกำลังใจของคนๆ

ทางไกลบ้านเป็นระยะเวลาอันยาวนานอาจทำให้ขวัญไม่อยู่กับเนื้อกับตัว จึงต้องทำการเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับเนื้อกับตัว ขอให้ขวัญกลับมาอยู่ที่บ้านกลับมาอยู่กับพ่อกับแม่และให้มีขวัญมีกำลังใจที่เข้มแข็งสามารถต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ จากที่ได้กล่าวในข้างต้น ขวัญมีอยู่กับทุกคนทุกเชื้อชาติ เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความสุข ความทุกข์ หากเกิดสิ่งไม่ดีโดยมีสาเหตุมาจากขวัญก็จะมีวิธีการรักษาขวัญต่างกัน สอดคล้องกับ (Srisuk, 2019) ผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมกะเหรี่ยงของอำเภอ สังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีเรียกขวัญของชาวกะเหรี่ยงไว้ว่า “ชาวกะเหรี่ยง เชื่อว่าคนเราทุกคนจะมีขวัญประจำกาย ขวัญของแต่ละคนจะมีไม่เหมือนกัน บางคนขวัญแข็ง บางคนขวัญอ่อน คนที่ขวัญอ่อนตกใจง่าย ควบคุมสติไม่ค่อยได้และกลัวสารพัด เมื่อเรานอนหลับ ขวัญของเราจะออกจากร่างโดยการฝัน บางครั้งความฝันจะบอกเหตุการณ์ล่วงหน้า มีทั้งดี ทั้งร้าย บรรพบุรุษของกะเหรี่ยง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา ล่าสัตว์ หาของป่า ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในท้องไร่ท้องนา ขุนเขาลำเนาไพร มีที่พึ่งทางใจ ได้แก่ เจ้าป่าเจ้าเขา รุกขเทวดา เทพอาอารักษ์ ภูตผีปีศาจ ตลอดจนไสยศาสตร์ ในแต่ละวันวิถีชีวิตของพวกเขาก็จะอยู่กับการประกอบอาชีพหรือเข้าดงเข้าป่าล่าสัตว์ หรือหาของปามาเลี้ยงครอบครัว ขวัญของพวกเขาก็จะประสบพบเจอสิ่งต่าง ๆ ทั้งดีและไม่ดี ดังนั้นในหนึ่งปีจะต้องมีการเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับเนื้อกับตัวสักครั้งหนึ่ง” ซึ่งพิธีเรียกขวัญดังกล่าวมีความแตกต่างจากการเรียกขวัญของชาวมุ เพราะพิธีเรียกขวัญของชาวมุจะทำขึ้นเพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บที่ไม่สามารถรักษาให้หายได้ซึ่งชาวมุมีความเชื่อว่าสาเหตุของการเจ็บป่วยมาจากถูกผีบรรพบุรุษลงโทษ

พิธีกรรมของชาวมุส่วนมากจะเกี่ยวกับความเชื่อ สิ่งลี้ลับเหนือธรรมชาติ รวมทั้งการดำเนินชีวิต การรักษาโรค ซึ่งพิธีกรรมของชาวมุมีการ สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ชาวมุในจังหวัดกาญจนบุรีเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนประชากรน้อยกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นในจังหวัดกาญจนบุรีแต่ยังคงมีการอนุรักษ์พิธีกรรมเรียกขวัญโบราณที่สืบทอดจากบรรพบุรุษไว้ได้อย่างดีแต่เนื่องจากประเพณีดังกล่าวเป็นประเพณีที่ผู้ทำพิธีได้สืบทอดวิชาการทำพิธีเรียกขวัญมาจากพ่อแม่จากการจดจำโดยไม่มีการเก็บบันทึกข้อมูลไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและหากอนาคตข้างหน้าหมดผู้ทำพิธีดังกล่าวพิธีเรียกขวัญของชาวมุอาจสูญหายและไม่เหลือร่องรอยวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิม หรืออาจถูกกลืนไปกับสังคมเมืองในปัจจุบันจนไม่เหลือชาติพันธุ์มุเดิมซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์ ดังนั้นการศึกษางานวิจัยในเรื่อง “ขวัญ” พิธีกรรมทางความเชื่อเพื่อการรักษาโรคของชาวมุ” ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาบริบทชุมชนชาวมุรวมทั้งรูปแบบพิธีกรรมการรักษาโรคด้วยการบอกหัวเข้าและการเรียกขวัญ เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ พิธีเรียกขวัญของชาวมุกรณีศึกษา บ้านหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนชาวมุขบ้านหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษารูปแบบพิธีกรรมการรักษาโรคจากพิธีการบาคหัวเข้าและการเรียกขวัญของชาวมุข กรณีศึกษา บ้านหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์พิธีเรียกขวัญของชาวมุข กรณีศึกษา บ้านหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

บทความวิจัยดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย มีวิธีการศึกษาดังนี้

1. ข้อมูล แหล่งข้อมูล และขอบเขตเนื้อหา โดยการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเกี่ยวข้องกับบริบทชุมชน และข้อมูลปฐมภูมิจากชุมชนชาวมุขบ้านหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีเนื้อหาเกี่ยวกับบริบท รูปแบบพิธีกรรมเรียกขวัญ และแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอด พิธีกรรมเรียกขวัญของชาวมุข อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีรูปแบบเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก และประชุมกลุ่มย่อย จากผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 18 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้สูงอายุ ปราชญ์ชุมชนและผู้นำชุมชน โดยมีความเกี่ยวข้องหรือเคยเข้าร่วมพิธีกรรมไม่น้อยกว่า 10 ปี

2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

- 2.1 เครื่องบันทึกเสียง เป็นการบันทึก เสียงในขณะสัมภาษณ์ เนื่องจากบางครั้งการจดบันทึกระหว่างสัมภาษณ์อาจไม่ครบถ้วนจึงจำเป็นต้องมีเครื่องบันทึกเสียงเพื่อเป็นการสำรองข้อมูล
- 2.2 เครื่องบันทึกภาพนิ่งเพื่อแสดงให้เห็นถึงบรรยากาศและขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม
- 2.3 แบบสังเกต เป็นแบบที่ใช้ในการสังเกตในขณะที่ยังสัมภาษณ์ หรือเพื่อสังเกตการณ์
- 2.4 แบบสัมภาษณ์ จากคำถามกึ่งโครงสร้างโดยมีคำถามที่เกี่ยวข้อง 3 ประเด็น ได้แก่ ความเป็นมาของชุมชน พิธีกรรมเรียกขวัญ และแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดในพิธีกรรมดังกล่าว

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล ประสานงานโดยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลรายละเอียดแบบเจาะลึก โดยนัดวัน เวลา และสถานที่ สร้างความสัมพันธ์ โดยแนะนำตัวเบื้องต้น พุดคุยหาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จากนั้น นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) (Chantavanich, 2014) พิจารณาแหล่งที่มาของข้อมูล คือ 1) ด้านบุคคลซึ่งเมื่อบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ และ 2) ตรวจสอบด้านวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ วิธีการสังเกต สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มย่อย โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต่างกันในเรื่องเดียวกันข้อมูลจะเปลี่ยนจากเดิมหรือไม่ รวมทั้งการตรวจสอบข้อมูลจริงเชิงประจักษ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร แนวคิด หลักการ รูปแบบการ บูรณาการการ ส่งเสริมเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎี ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีกล่อมเกลாதงสังคมของ (Dawson & Prewitt, 1969) ที่ ได้อธิบายว่าวัฒนธรรมถือเป็นมรดกทางสังคมที่มีคุณค่า ควรมีการรักษา เรียนรู้และนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เป็นวิถีและ แบบแผนการดำเนินชีวิตของสมาชิกในสังคมต่อไป โดยได้มีการแบ่งการกล่อมเกล่าออกเป็น 2 แบบ คือ 1 การ กล่อมเกลาทงตรง คือการเลียนแบบ การเรียนรู้โดยการคาดการณ์ล่วงหน้า การศึกษา และการรับรู้จาก ประสบการณ์โดยตรง 2 การกล่อมเกลาทงอ้อม คือ การเรียนรู้ระหว่างบุคคล และการฝึกหัด ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ กำหนดประเด็นการวิเคราะห์พิธีกรรม คือ ประวัติความเป็นมา รูปแบบและขั้นตอนของพิธีกรรม และแนวทางการ สืบทอด เพื่อให้เห็นถึงความรู้ กระบวนการ และแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอด พิธีเรียกขวัญของชาวขมุ กรณีศึกษา บ้านหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

ผลการวิจัย

ในการศึกษาพิธีเรียกขวัญของชาวขมุที่บ้านหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้มีการลง พื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลงานวิจัยดังกล่าว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

จากการศึกษาเอกสารอ้างอิงและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเมืองศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า พื้นที่ อำเภอศรีสวัสดิ์เป็นแหล่งชุมชนโบราณที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดกาญจนบุรี เนื่องจากมีการพบหลักฐานสำคัญ หลายอย่างทั้งสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ปรากฏชุมชนโบราณทั่วไป ตามลุ่มแม่น้ำแควใหญ่ตอนบน เช่น ถ้ำผาแดง ถ้ำองบะ ตำบลด่านแม่ฉลวย ถ้ำเขากระบุง ตำบลหนองเป็ด เป็นต้น โดยเฉพาะที่ถ้ำองบะพบกลองมโหระทึก 4 ลูก โลงศพที่ขุดจากต้นไม้ เครื่องปั้นดินเผาสมัยหินใหม่และสมัยโลหะ เครื่องมือหินกรวด เป็นต้น หลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าลุ่มแม่น้ำแควใหญ่ ในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ มีมนุษย์ตั้ง ถิ่นฐานมานานแล้วตั้งแต่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ (Chulalongkorn King Rama V, 1961) เมืองศรีสวัสดิ์ได้ลด ความสำคัญในช่วงที่มีการจัดการปกครองระบบเทศาภิบาล พ.ศ. 2437 โดยยุบเป็นกิ่งอำเภอศรีสวัสดิ์ ขึ้นอำเภอ สังขละบุรีและโอนมาขึ้นอำเภอเมืองกาญจนบุรี เมื่อ พ.ศ. 2467 ต่อมา พ.ศ. 2508 จึงได้รับการยกฐานะเป็น อำเภอศรีสวัสดิ์ เมื่อมีการสร้างเขื่อนศรีนครินทร์ขึ้น เมืองศรีสวัสดิ์เก่าอยู่ในเขตนํ้าท่วม จึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอมา ที่ฝั่งตะวันออกของทะเลสาบเขื่อนศรีนครินทร์ ในปี พ.ศ. 2519 อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี แบ่งเขตการ ปกครองย่อยออกเป็น 6 ตำบล ได้แก่ นาสวน ด่านแม่ฉลวย หนองเป็ด ท่ากระดาน เขาโจด แม่กระบุง สภาพพื้นที่ เดิมอยู่ริมแม่น้ำแควใหญ่ ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ ต่อมาปี พ.ศ. 2519 ได้มีการสร้างเขื่อนศรีนครินทร์ (เขื่อนบ้าน เจ้าแหร) ซึ่งได้มีการอพยพราษฎรให้มาอยู่บนที่ราบภูเขา และได้มีการจัดสรรที่ดินทำกินให้กับราษฎรครอบครัวละ 20 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบบนภูเขา ติดอ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ ประชากรในอำเภอศรีสวัสดิ์ใช้ภาษาไทย เป็นภาษาพูดในครัวเรือนและใช้ภาษาไทยในการติดต่อราชการ นอกจากนี้ยังมีคนไทยเชื้อสายขมุอีกจำนวนมาก

เน้นความเป็นวัช ปลูกฝังของคความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในตำบลด่านแม่ฉลပ်และตำบลหนองเป็ด จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ที่เล่าสืบต่อกันมาว่า บรรพบุรุษของชนกลุ่มนี้มีเชื้อสายมาจากเวียงจันทน์ และมาตั้งรกรากอยู่ในเขตอำเภอ ศรีสวัสดิ์ โดยการสร้างที่พักอาศัยอยู่ริม 2 ฝั่งแม่น้ำแควใหญ่ ในอดีตสภาพบ้านเรือนที่อาศัยทำด้วยไม้ไผ่กันเป็นผาผืน หลังคาทำด้วยหญ้าแฝกหรือ หญ้าคา ลักษณะตัวบ้านยกพื้น ส่วนใหญ่อาศัยอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ปัจจุบันชาวขมุได้มีการสร้างบ้านด้วยปูน มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง สังกะสี เพื่อความคงทนและความปลอดภัยในการอยู่อาศัย

ตำบลหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเกาะบูก บ้านสามสุข บ้านสองพี่น้อง บ้านทุ่งนา และพบว่าหมู่บ้านเกาะบูก มีประชากรชาวขมุอาศัยอยู่มากที่สุด อีกทั้งยังมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวขมุได้เป็นอย่างดี

ชาวขมุในตำบลหนองเป็ดส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามตลาดเชิงเขาสูงสู่ม่าน้ำลำธาร ไม่อยู่บนภูเขาสูง เพราะอากาศหนาว ในสมัยก่อนบ้านของชาวขมุไม่ใหญ่โตสร้างกระต๊อบเล็กๆ ติดกับพื้นดิน ยกพื้นแค่เพียงที่นอน บ้านสร้างด้วยไม้จริง พื้นฝาสาสนหลังคา มุงด้วยใบหวาย ใบก่อ ใบคา มีระเบียงและชานหน้าบันไดข้าง มีห้องเพียงห้องเดียวไม่มีหน้าต่าง เตาไฟอยู่ตรงกลางใช้ทำอาหาร ที่นอนใช้เสื่อนอน รอบเตาไฟข้างฝามีเครื่องใช้ เช่น จอบ เสียม หน้าไม้ มีด ใต้ถุนบ้านเป็นที่เก็บพืช เล้าไก่ เลี้ยงหมู ปัจจุบันได้มีการสร้างบ้านด้วยปูนเพื่อความคงทนมากขึ้น ชาวขมามีวิถีชีวิตแบบสันโดษ เรียบง่าย และผูกพันกับแบบเครือญาติ ส่วนใหญ่ใช้ชีวิตพึ่งพิงและอาศัยกันอย่างมีน้ำใจ โดยเห็นได้จากการทำกิน หากบ้านใดปลูกพืชได้มากก็จะมีการแบ่งปันให้กับเพื่อนบ้านใกล้เคียงหรือหากเจ็บป่วยก็จะมีมารมาเยี่ยมเยียนหรือรักษาในรูปแบบพิธีกรรมของชาวขมุด้วยกัน

ภาพที่ 1 สภาพบ้านของชาวขมุ

ที่มา : นางอรพรรณ ศรีทอง

ชาวขมุพูดจาไพเราะ อ่อนหวาน รักความสงบ โดยทั่วไปชาวขมามีนิสัยขยัน อดทน และให้ความเคารพต่อผู้สูงอายุอย่างเคร่งครัด ดังเห็นได้จากบางช่วงของการสัมภาษณ์ กล่าวว่า “หากใครลบหลู่บรรพบุรุษหรือวิญญาณ ปู่ ย่า ก็จะเป็นเหตุให้ต้องเจ็บป่วยหรือได้รับเคราะห์กรรม ซึ่งถือว่าเป็นการทำผิดจารีตประเพณี” ดังจะเห็นได้จากคำ

เน้นความเป็นวัช ปลูกฝังของค้ำวามรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

กล่าวของผู้เฒ่าผู้แก่ว่าหากใครทำผิดลบลู่บรรพบุรุษต้องทำพิธีขอมาด้วยการจุดธูปให้ไว้กลางแจ้งและบอกกล่าวบรรพบุรุษเพื่อให้ภัย ซึ่งความเชื่อดังกล่าวยังมีอยู่ในชาวขมุทุกคน ขมุมีภาษาพูดเป็นของตนเองแต่ไม่มีภาษาเขียน คนที่พูดภาษาขมุในปัจจุบันจะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่เท่านั้น ส่วนเด็กรุ่นใหม่จะไม่พูดภาษาขมุเพราะอายและไม่กล้าแสดงตัวว่าตนเป็นชาวขมุ อาชีพของชาวขมุในบ้านหนองเป็ดจะหาเลี้ยงชีพโดยการทำไร่บนภูเขาโดยใช้ระบบการเกษตรที่เรียกว่า ไร่หมุนเวียน พืชที่ปลูกนั้น ได้แก่ ข้าวโพด มันสำปะหลัง เพื่อการบริโภค นอกจากนี้ยังมีการปลูกพืชสวนครัวซึ่งเป็นพืชจำพวกเครื่องเทศ เช่น พริก หอม พักทอง กระเทียม ตะไคร้ ข่า ขมิ้น เป็นต้น สำหรับการแต่งกายจะมีเฉพาะหญิงสูงอายุเท่านั้นที่มีการโพกผ้าบนศีรษะ โดยจะใช้ปลายผ้าปิดข้างบนซึ่งจะแต่งเฉพาะไปงานพิธีกรรมของชาวขมุ ส่วนเสื้อผ้าจะแต่งแบบชาวบ้านทั่วไป

ภาพที่ 2 ลักษณะการโพกผ้าของชาวขมุ

ที่มา : นางอรพรรณ ศรีทอง

ปัจจุบันชาวขมุได้มีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมมากขึ้น โดยจากเดิมจะเน้นการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักปัจจุบันชาวขมุที่เป็นวัยทำงานก็ได้ออกมาทำงานนอกบ้านมากขึ้น ใช้ภาษากลางในการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งมีการแต่งกายเป็นแบบปกติทั่วไป สำหรับการรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวขมุหากเป็นโรคที่ทราบสาเหตุหรือเป็นโรคทั่วไป เช่น ปวดท้อง เป็นไข้ จะรักษาโดยการรับประทานยาแผนปัจจุบัน หากทานยาแล้วอาการยังไม่ดีขึ้นก็จะนำส่งไปรักษาต่อที่โรงพยาบาลในพื้นที่ซึ่งที่อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีโรงพยาบาลให้บริการแก่ประชาชน 3 แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านบนเขาแก่งเรียง โรงพยาบาลศุภศรีศรีสวัสดิ์ โรงพยาบาลท่ากระดาน แต่เมื่อใดที่ผู้ป่วยเกิดอาการเจ็บป่วยที่ไม่ทราบสาเหตุและไม่สามารถรักษาให้หายจากอาการที่เป็นอยู่ได้ ชาวขมุก็จะนำผู้ป่วยมารักษาอาการดังกล่าวด้วยการบักหัวเขาเป็นพิธีกรรมแรกและต่อด้วยทำ

เน้นความเป็นวัช ปลูกฝังองค์ความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

พิธีเรียกขวัญซึ่งถือเป็นพิธีกรรมทางความเชื่อในการรักษาโรคของชาวมุ พิธีบาคหัวเข้าของชาวมุเป็นวิธีการรักษาไข้และการสร้างขวัญกำลังใจให้กับคนมุด้วยกัน เป็นความเชื่อที่มีมานานตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้และเป็นการเชื่อที่ไม่สามารถลบล้างได้ผู้ที่ต้องเข้าพิธีบาคหัวเข้านี้ ได้แก่ ผู้ที่เหนื่อยหอบ ไม่มีแรง ไปรักษาที่ไหนแล้วไม่หายอาการไม่ดีขึ้นหมอไม่สามารถวินิจฉัยโรคได้ ไม่สามารถรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน สาเหตุที่ทำให้เกิดอาการดังกล่าวเนื่องจากการประทุติตัวไม่เหมาะสม ไม่นับถือผีหมู่บ้าน หรือทำผิดประเพณี ซึ่งถือเป็นการผิดผีจะต้องมีการทำพิธีแก้เพื่อป้องกันมิให้เกิดการเจ็บป่วยล้มตายขึ้น โรคที่ชาวมุใช้พิธีกรรมในการบำบัดมีทั้งโรคทางจิตใจและทางกาย สำหรับสาเหตุที่เลือกรักษาด้วยพิธีบาคหัวเข้าและเรียกขวัญเป็นเพราะผู้ป่วยเคยรักษาด้วยพิธีกรรมดังกล่าว และหายจึงได้กลับมาปรึกษาซ้ำ รวมทั้งเป็นเพราะคนในครอบครัวมีความเชื่อว่าอาการที่เป็นอยู่ต้องรักษาด้วยพิธีบาคหัวเข้าและเรียกขวัญเท่านั้นจึงจะหายจากการเจ็บป่วยได้

ชาวมุในตำบลหนองเป็ดมีการดำเนินวิถีชีวิตและรักษาประเพณีพิธีกรรมไว้เหมือนกับชาวมุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอื่นของประเทศ ชาวมุที่บ้านหนองเป็ดมีชีวิตความเป็นอยู่ที่กลมกลืนไปกับประเพณี และวัฒนธรรม มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบคนไทยในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามพบว่ามียุคสมัยที่สำคัญที่ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมุประกอบด้วย

1. หม่อมสาวในหมู่บ้านมีความคิดสมัยใหม่มีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่เชื่อในเรื่องพลังอำนาจเหนือธรรมชาติแต่เชื่อในสิ่งที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ รวมทั้งคนรุ่นใหม่ส่วนมากจะอายุที่จะสื่อสารด้วยภาษามุ
2. ชาวมุใช้ภาษากลางในการติดต่อสื่อ ส่วนภาษามุจะพูดกันเองภายในครอบครัวหรือกับคนมุด้วยกันเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุที่พูดภาษามุ
3. มุไม่มีภาษาเขียนแต่มีภาษาพูดเป็นของตนเองซึ่งอาจจะมีอาการออกเสียงสำเนียงที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่และเมื่อมุไม่มีภาษาเขียนจึงทำให้ไม่มีการบันทึกข้อมูลประเพณี พิธีกรรมเป็นลายลักษณ์อักษร
4. ผู้สูงอายุชาวมุในท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมมุมีจำนวนลดลงและไม่มีการสืบทอดเนื่องจากประเพณีและพิธีกรรมของชาวมุส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษต่อกันมาแต่เนื่องจากคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญในการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมน้อยลง จึงอาจทำให้เกิดการสูญหายของประเพณี และพิธีกรรมได้ 2 รูปแบบพิธีกรรมการรักษาโรคจากการบาคหัวเข้าและการเรียกขวัญของชาวมุ กรณีศึกษา บ้านหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

พิธีกรรมของชาวมุส่วนมากจะเกี่ยวกับความเชื่อสิ่งลี้ลับเหนือธรรมชาติ รวมทั้งการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่ บรรพบุรุษ พิธีเรียกขวัญของชาวมุ บ้านหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จากการศึกษพบว่า ขั้นตอนการรักษาโรคของชาวมุจะเริ่มจากการบาคหัวเข้าและต่อด้วยการเรียกขวัญ พิธีเรียกขวัญเป็นพิธีการรักษาโรครูปแบบหนึ่งของชาวมุซึ่งจะเป็น

พิธีกรรมที่ดำเนินภายหลังจากการบาคหัวเข้าผู้ป่วย พิธีเรียกขวัญเป็นพิธีกรรมหนึ่งของชาวมุขที่มีการสืบทอดมาจากรบรรพบุรุษตั้งแต่โบราณและยังคงมีให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน การเรียกขวัญของชาวมุขมีรูปแบบการประกอบพิธีกรรมที่ต่างจากการเรียกขวัญของชาติพันธุ์อื่น เพราะการเรียกขวัญของชาวมุขจะเป็นการทำเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยไม่สบายที่ไม่มีสาเหตุที่แน่นอนและไม่สามารถรักษาให้หายด้วยยาแผนปัจจุบันได้ ซึ่งสิ่งที่ส่งผลทำให้เกิดการเจ็บป่วยเป็นเพราะขวัญออกจากร่างกาย โดยสาเหตุชาวมุขเชื่อว่าเป็นการกระทำของสิ่งลี้ลับเหนือธรรมชาติ โดยที่ผู้ป่วยอาจไปทำการลบหลู่หรือได้กระทำการใด ๆ ทำให้ขวัญถูกจับไปเมื่อขวัญถูกจับไว้จึงเป็นสาเหตุให้เกิดความเจ็บป่วยได้ ดังนั้นจึงต้องมีการทำพิธีบาคหัวเข้าและผูกข้อมือเรียกขวัญเพื่อให้ขวัญกลับมาสู่เจ้าของ โดยผู้ทำพิธีเรียกขวัญของชาวมุขจะเป็นผู้ที่ได้รับการสืบทอดวิชาจากพ่อแม่โดยเป็นการสืบทอดในรูปแบบการสังเกตและจดจำนำมาปฏิบัติโดยที่ไม่มีมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งมีความแตกต่างจากการเรียกขวัญของชาวกระเหรี่ยงและมอญที่ทำพิธีเรียกขวัญเพื่อเรียกขวัญกำลังใจของคนเดินทางไกลบ้านเป็นระยะเวลานาน เป็นการเรียกสิ่งที่ดี ๆ เป็นการอธิษฐานให้กับผู้ที่สูงกว่า เช่น ภูตผี เทวดา สิ่งที่ไม่มองเห็นเพราะว่าขวัญอาจจะเกิดการดับได้ตลอดเวลา ดังนั้นขวัญอาจจะถูกภูตผีปีศาจจับไปได้ทำให้คนที่ขวัญไม่อยู่กับเนื้อกับตัว จึงมีการเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับเนื้อกับตัวและให้มีขวัญกำลังใจที่เข้มแข็งต่อสู้อุปสรรคต่อไป

ภาพที่ 3 ผู้ทำพิธีทำการเปิดทางเรียกขวัญ

ที่มา: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100004654539091> วันที่ 26 มิถุนายน 2563

ในการรักษาโรคของชาวมุขจะมี 2 รูปแบบคือการบาคหัวเข้าและการเรียกขวัญ โดยอุปกรณ์ ที่ใช้ทำพิธีดังกล่าว มีดังนี้

1. อุปกรณ์ที่ใช้ในการบาคหัวเข้า ไก่ตัวผู้ 1 ตัว เหล้าขาว 1 ขวด ไห 1 ใบ น้ำส้มป่อย 1 ขวด ขมิ้น 1 กำมือ ก้านมะละกอ 2 ก้าน (สำหรับคูดเหล้า) และด้ายดิบ 1 ม้วน มีด 1 ด้าม
2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียกขวัญ ได้แก่ ไข่ 1 ลูก กล้วย 1 ลูก อ้อย 1 ปล้อง ดอกไม้เจ็ดสี ข้าวสุก 1 ก้อน รูป 1 ดอก ด้ายหรือสายสิญจน์สำหรับผูกข้อมือ สำหรับด้ายผูกข้อมือมีจำนวนมากขึ้นอยู่กับคนที่มาร่วมในพิธี

เน้นความเป็นวัช ปลูกฝังของค้ำความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

ซึ่งอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียกขวัญผู้เป็นเจ้าของบ้าน (คนป่วย) จะเป็นคนเตรียม อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมบางอย่างที่มีการจัดเตรียมนั้นอาจไม่ได้ใช้ครบทุกอย่างแต่มีไว้เพราะเป็นความเชื่อและความสบายใจของผู้ทำพิธี เช่น อ้อย มีความหมายคือความเจริญรุ่งเรืองรวมทั้งเป็นการแสดงถึงความอ่อนน้อมถ่อมตน ส่วนดอกไม้เจ็ดสีเป็นการแสดงถึงความเคารพบูชา

ภาพที่ 4 อุปกรณ์ในการบักหัวเช่า

ที่มา : นางอรพรรณ ศรีทอง

ในส่วนของขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม ชาวขมุ นับถือผีที่ถือเป็นสิ่งมีอำนาจเหนือธรรมชาติและมีส่วนสำคัญต่อการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวขมุเป็นอย่างมาก ซึ่งในการดำเนินชีวิตของชาวขมุจะมีความเกี่ยวข้องกับผีรวมอยู่ด้วยไม่ว่าจะเป็นความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของชาวขมุที่มีอาชีพหลักคือการประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีการบูชาผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อความเป็นสิริมงคล รวมทั้งประเพณีส่วนใหญ่ของชาวขมุจะมีความเกี่ยวข้อง กับผี กล่าวได้ว่าผีมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของ ชาวขมุตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต ในการรักษาผู้ป่วยของชาวขมุจะเริ่มการรักษาด้วยการบักหัวเช่าเป็นพิธีกรรมแรกแล้วจึงทำการเรียกขวัญ ในการบักหัวเช่าจะเริ่มด้วยการทำความสะอาดปากและเท้าของไก่ตัวผู้ที่จะนำมาใช้ในการทำพิธี จากนั้นนำด้ายดิบมาผูกข้อแขนของผู้ป่วย ครั้งละ 1 เส้น จนครบ 3 เส้น พร้อมทั้งท่องคาถาเป็นภาษาขมุ ผู้ทำพิธีนำมีดมาปาดปากไก่เพื่อให้ได้เลือดไก่ นำปากไก่ที่มีเลือดติดอยู่มาปาดลงบนหัวเช่าเป็นรอยบาก จำนวน 3 ครั้ง พร้อมกับท่องคาถาเป็นภาษาขมุ มีความหมายว่าขอให้หายจากการเจ็บไข้ได้ป่วยและกลับมาเป็นปกติ จากนั้นผู้ทำพิธีจะรินเหล้าให้กับผู้ป่วยดื่มทีละแก้ว จำนวน 3 ครั้ง เปรียบเสมือนเป็นการรักษาโรคและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ป่วย จากนั้นรินเหล้าให้กับผู้ทำพิธี ดื่มทีละแก้วจนครบ 3 ครั้ง เช่นเดียวกัน เปรียบเสมือนการทำความเคารพขอบคุณและขอพรให้ตนเองหายจากโรคและอาการต่าง ๆ ที่ตนเองเป็นอยู่ เมื่อปฏิบัติตามขั้นตอนดังกล่าวแล้วจึงเป็นอันเสร็จพิธีบักหัวเช่า

พิธีเรียกขวัญจะต้องผ่านการดำเนินการบักหัวเช่าให้กับผู้ป่วยทุกครั้งเสมอ ซึ่งพิธีเรียกขวัญของชาวขมุเป็นพิธีกรรมทางความเชื่อที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสิ่งลี้ลับเหนือธรรมชาติและไม่สามารถพิสูจน์ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ได้เป็นพิธีกรรมในการรักษาโรครูปแบบหนึ่งของชาวขมุเพราะชาวขมุเชื่อว่าขวัญที่ออกจากตัวไปนั้นมิ

เน้นความเป็นวัช ปลูกฝังของค้ำความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

สาเหตุมาจากการถูกบีบไว้ซึ่งสาเหตุที่ถูกจับไปนั้นอาจมาจากการที่ผู้ป่วยได้กระทำการล่วงเกินหรือลบลู่ตั้งนั้นวิธีรักษาจากสาเหตุดังกล่าวคือต้องทำพิธีเรียกขวัญเท่านั้นและจาก

ภาพที่ 5 การบักหัวเข้าของชาวขมุ

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเป็ด

ที่ได้ศึกษาพบว่าอาการของผู้ป่วยก่อนมาทำพิธีเรียกขวัญจะมีการเบื่ออาหาร ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ไม่มีแรง มีความว่าวุ่นใจ ไม่สบายใจ ไม่มีความสุขในชีวิต แต่หลังจากที่ได้ทำพิธีเรียกขวัญแล้วจะมีการดีขึ้นสามารถกลับมาใช้ชีวิตได้ปกติ ในส่วนของขั้นตอนของพิธีเรียกขวัญของชาวขมุจะเริ่มต้นด้วยการที่ผู้ทำพิธี ซึ่งเป็นคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านประมาณ 4-5 คน ทำการเปิดทางเรียกขวัญ โดยการเดินไปบนถนนเข้าบ้านและทำการเรียกขวัญของผู้ป่วยให้กลับมาอยู่กับตัว ผู้ทำพิธีจะทำการจุดธูป 1 ดอก พร้อมทั้งใช้หินเคาะจานเรียกขวัญ และมีการโปรยเหรียญเพื่อให้ทานแก่คนทำพิธี จากนั้นขบวนพิธีจะเดินไปบ้านผู้ป่วยเพื่อทำการป้อนข้าว ไข่ต้ม กลัวยน้ำว่าสุก อย่างละหยิบมือให้ผู้ป่วยกิน ระหว่างป้อนก็จะเรียกขวัญที่หายไปให้กลับมาอยู่กับตัว เนื้อหาของการเรียกขวัญถอดเป็นภาษาไทยมีความหมายว่า “มะขวัญอยู่ที่ไหน ไปแอบอยู่ที่ไหน ให้มาอยู่กับเนื้อกับตัว มาอยู่กับพ่อ มาอยู่กับแม่ มาอยู่บ้านเรา กลับมานะขวัญเอ๋ย อย่ากลัว อย่าร้อง ขวัญอยู่ที่ไหนกลับมาซะ” จากนั้นผู้ทำพิธีจะทำการผูกข้อมือด้วยสายสิญจน์ให้กับผู้ป่วยเป็นอันเสร็จพิธี สำหรับเวลาในการประกอบพิธีจะเป็นช่วงก่อนพระอาทิตย์ตกดิน และจะไม่ทำพิธีในวันพระโดยจะใช้เวลาในการทำพิธีประมาณ 10 นาที ไม่มีการเก็บเงินสำหรับการทำพิธี จากพิธีกรรมดังกล่าวทำให้เห็นว่าชาวขมามีวิธีการดูแลสุขภาพและการรักษาโรคภัยไข้เจ็บอยู่บนพื้นฐานความเชื่อโดยมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งลี้ลับที่อยู่เหนือธรรมชาติ

พิธีกรรมของชาวขมุบ้านหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ทำพิธีจะเป็นคนสูงอายุในหมู่บ้านที่ได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้มาจากคนในครอบครัวซึ่งเป็นการบอกเล่าต่อกันมาโดยไม่มีการบันทึกเป็นตำราเอกสารหรือข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรจะเป็นในลักษณะของการจดจำวิธีการและนำมาปฏิบัติ รูปแบบพิธียังคงรักษาตามวิธีที่ได้รับการถ่ายทอดมาและยังใช้ภาษาขมุในการทำพิธีเรียกขวัญ พิธีเรียกขวัญของชาวขมุไม่มีข้อมูลที่

สามารถยืนยันว่าเริ่มมาตั้งแต่เมื่อใด (Klinsukon, 2021) ผู้ทำพิธีเรียกขวัญในปัจจุบันได้เล่าว่า “ตนเรียนรู้พิธีเรียกขวัญมาจากแม่ซึ่งเป็นชาวขมุที่มีความรู้เกี่ยวกับพิธีเรียกขวัญ โดยเป็นการเล่าต่อ ๆ กันมา จากนั้นก็นำความรู้มารักษาคคนในหมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน” พิธีเรียกขวัญถือเป็นพิธีกรรมที่สำคัญพิธีกรรมหนึ่งของชาวขมุ เพราะเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นหลังจากทำพิธีบากหัวเข้าซึ่งพิธีเรียกขวัญถือเป็นพิธีกรรมสำหรับการรักษาโรคช่วยเหลือผู้ที่ต้องทนทุกข์ทรมานจากอาการที่เป็นอยู่และไม่สามารถรักษาได้ด้วยแพทย์แผนปัจจุบันโดยพบว่าหากขาด ผู้สืบทอดพิธีกรรมอาจส่งผลให้พิธีกรรมดังกล่าว สูญหาย กล่าวได้ว่าถึงแม้ชาวขมุที่บ้านหนองเป็ดจะยังคงมีการสืบทอดพิธีกรรมกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ แต่เนื่องจากผู้ทำพิธีเป็นคนสูงอายุและเยาวชนคนรุ่นใหม่มีความอายที่จะพูดภาษาขมุ พิธีกรรมและวิถีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมอาจเกิดการสูญหายได้ในอนาคต

ภาพที่ 6 ผู้ทำพิธีผูกแขนเรียกขวัญให้ผู้ป่วย

ที่มา: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100004654539091>. 26 มิถุนายน 2563

ภายหลังจากการทำพิธีเจ้าของบ้านจะทำอาหารเลี้ยงคนทำพิธีและคนที่มาร่วมพิธีด้วย ส่วนอาหารเป็นอาหารพื้นบ้านทั่วไป และอาหารพื้นถิ่น ของชาวขมุแบบดั้งเดิม ได้แก่ น้ำพริกผัก แกงหนามยอก (แกงมะเขือขोल) หลามบอน ซึ่งเป็นอาหารในท้องถิ่นของชาวขมุ สำหรับขั้นตอนการทำหลามบอนจะเริ่มด้วยการนำกระบอกไม้ไผ่มาทำความสะอาดและตากให้แห้ง จากนั้นนำบอนมาซอยเป็นชิ้นเล็กใส่ในกระบอกใช้ไม้ไผ่ตำบอนให้ละเอียด แล้วนำไปเผาไฟให้สุก เตรียมส่วนผสมโดยการนำข่า หอม ตะไคร้ กระเทียม พริกสด มาโครกให้ละเอียด นำส่วนผสมที่ได้ใส่ลงในกระบอกไม้ไผ่ (บางที่จะใส่แคบหมูลงไปด้วยเพื่อเพิ่มความอร่อย) ใช้ไม้กระทุ้งให้ส่วนผสมเข้ากัน เผาไฟต่อจนกว่าบอนจะสุกจนเนื้อบอนอ่อนนิ่ม

ภาพที่ 7 “หาลามบอน” อาหารของชาวมุ

ที่มา : นางอรพรรณ ศรีทอง

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพิธีเรียกขวัญของชาวมุ สามารถกล่าวได้ว่าพิธีกรรมดังกล่าวถือเป็นพิธีกรรมทางความเชื่อของชาวมุรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษและผู้ประกอบพิธีเป็นผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ซึ่งหากหมดผู้ประกอบพิธีรุ่นนี้ไป พิธีกรรมดังกล่าวอาจไม่มีการสานต่อและสูญหายไป ดังนั้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์ พิธีกรรมและวัฒนธรรมพื้นถิ่นดังกล่าวให้คงอยู่ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลผู้วิจัยจึงได้มีการจัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อเสวนาระดมความคิดโดยมีชาวบ้าน หน่วยงานราชการในพื้นที่ เข้าร่วมเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์พิธีกรรมของชาวมุให้คงอยู่ ซึ่งจากการจัดประชุมดังกล่าวผู้ร่วมเสวนาได้มีการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะโดยมีความสอดคล้องกับการบริหารจัดการองค์กรซึ่งใช้ทั้งภาครัฐและเอกชน ภายใต้หน้าที่และบทบาทบริหาร 7 ประการ (POSDCoRB Model) ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดการองค์กร (Organizing) การจัดการบุคลากร (Staffing) การควบคุมสั่งงาน (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการจัดการงบประมาณ (Budgeting) ประกอบกับแนวทางการจัดการชุมชนโดยใช้แนวทางการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชน (Community – Based Tourism: CBT) ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดการองค์กรชุมชน การเรียนรู้ และทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน เพื่อจัดการทรัพยากรซึ่งเป็นมรดกวัฒนธรรมดังกล่าว ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลเป็นรูปธรรม จึงได้เสนอแนวทางการอนุรักษ์ พิธีเรียกขวัญของชาวมุ กรณีศึกษาบ้านหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ดังนี้

1. จัดตั้งกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน พื้นฟูประเพณี วิถีชีวิต และวัฒนธรรมพื้นถิ่น โดยเป็นการจัดตั้งกลุ่มตามความรู้ ความเชี่ยวชาญของปราชญ์ในชุมชนในเรื่องต่าง ๆ ในรูปแบบการบริหารจัดการ โดยใช้หลักในการวางแผน (Planning) การควบคุมสั่งการกับผู้เกี่ยวข้อง (Directing) การจัดการงบประมาณ (Budgeting) ได้แก่ กลุ่มเกษตรชุมชน กลุ่มหมอยารักษาโรค กลุ่มศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน และกลุ่มวัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นต้น เพื่อเป็นการกระจายความรู้ให้ครอบคลุมกับคนในชุมชนอย่างทั่วถึง รวมทั้งเพื่อเป็นการรวบรวมและรักษาข้อมูลทางวัฒนธรรมในรูปแบบลายลักษณ์อักษรในด้านต่าง ๆ เพื่อให้มีข้อมูลทางวัฒนธรรมคงอยู่กับชุมชนอย่างยั่งยืน

2. สร้างความตระหนักให้เยาวชนเห็นความสำคัญของวิถีและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพิธีกรรมการเรียกขวัญ โดยมุ่งเน้นการประสานงานและอำนวยความสะดวก (Coordinating) ภายใต้การดำเนินงานขององค์กรชุมชน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์รวมทั้งเป็นการสร้างความตระหนักให้เยาวชนได้เห็นถึงความสำคัญในประเพณี พิธีกรรมของชาติพันธุ์ชุม ตลอดจนเพื่อให้เกิดปราชญ์ชุมชนรุ่นใหม่ที่จะช่วยในการอนุรักษ์พิธีกรรมของชาวขมุให้คงอยู่ต่อไป

3. เผยแพร่ความรู้ทางพิธีกรรมและวัฒนธรรมของชาวขมุสู่สาธารณชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สื่อสาธารณะ และเอกสารสิ่งพิมพ์ สอดคล้องกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนชาวขมุ โดยการจัดทำรายงาน เอกสาร และรวบรวมองค์ความรู้ (Report) เนื่องจากในสังคมปัจจุบันการติดต่อสื่อสารหรือการเผยแพร่ข้อมูลโดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายและได้รับผลตอบรับจากผู้ใช้งานเป็นอย่างมาก รวมทั้งปัญหาสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันส่งผลให้มีการกำหนดมาตรการป้องกันโรคโดยการเว้นระยะห่างและงดการจัดกิจกรรมบางอย่างขึ้น ซึ่งส่งผลให้ผู้นิยมใช้สื่อออนไลน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้นเพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดโรคดังกล่าว ดังนั้นหากมีการเผยแพร่ข้อมูลทางวัฒนธรรมผ่านทางช่องทางดังกล่าวจะเป็นการสร้างกระแสความสนใจจากผู้ใช้สื่อออนไลน์ได้

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดหน้าที่และแนวทางในการดำเนินงานสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการขับเคลื่อนแนวทางการอนุรักษ์ พิธีเรียกขวัญของชาวขมุ กรณีศึกษา บ้านหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย

1. ส่งเสริมพิธีเรียกขวัญของชาวขมุ โดยการสร้างความตระหนักให้ชุมชนเห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ พิธีเรียกขวัญแก่ชุมชน และควรให้ผู้มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นลงพื้นที่ถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชน

2. รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรมของชาวขมุ และพัฒนาเป็นสื่อเผยแพร่วัฒนธรรมออนไลน์ของชาวขมุให้ประชาชนได้รับทราบ

3. บรรจุความรู้เกี่ยวกับพิธีเรียกขวัญของชาวขมุไว้ในรายวิชาท้องถิ่นศึกษาในโรงเรียนในพื้นที่เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจในพิธีดังกล่าวมากขึ้น

4. สร้างความรักและสามัคคีในชุมชน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมในการคิดและลงมือทำรวมทั้งพร้อมใจแก้ไขปัญหาตลอดจนบูรณาการร่วมกันเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์พิธีกรรมอย่างแท้จริง

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาสามารถสรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์งานวิจัยได้ดังนี้

ศึกษาบริบทชุมชนชาวขมุบ้านหนองเป็ด อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ชาวขมุให้ตำบลหนองเป็ดมีวิถีชีวิตและรักษาประเพณีพิธีกรรมไว้เหมือนกับชาวขมุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอื่นของประเทศ ชาวขมุที่หนองเป็ดมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่กลมกลืนไปกับประเพณีและวัฒนธรรม มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบคนไทยเสียเป็นส่วนใหญ่ มีความกตัญญูเคารพผู้อาวุโส มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันทำให้สังคมของชาวขมุเป็นปึกแผ่นและมีความสุข เพราะต่างฝ่ายต่างก็ไม่เบียดเบียนกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ถือเป็นสมบัติอันมีค่าต่อสังคมที่ควรแก่การรักษาไว้คงอยู่ต่อไป ชาวขมุมีวิถีชีวิตแบบสันโดษ เรียบง่าย และผูกพันกันแบบเครือญาติ ส่วนใหญ่ใช้ชีวิตพึ่งพิง และอาศัยกันอย่างมีน้ำใจ โดยเห็นได้จากการทำกิน หากบ้านใดปลูกพืชได้มากก็จะมีแบ่งปันให้กับเพื่อนบ้านใกล้เคียงหรือหากเจ็บป่วยก็จะมีมารักษาเย็บเยียนหรือรักษาในรูปแบบพิธีกรรมของชาวขมุด้วยกันชาวขมุจะมีการพูดจาไพเราะ อ่อนหวาน รักความสงบ ไม่ชอบการทะเลาะวิวาทหรือถกเถียงกัน โดยทั่วไปชาวขมุมีนิสัยขยัน อดทน และให้ความสำคัญต่อผู้สูงอายุอย่างเคร่งครัด เห็นได้จากข้อมูลที่ว่า “หากใครลบหลู่บรรพบุรุษหรือวิญญาณปู่ ย่า ก็จะเป็นเหตุให้ต้องเจ็บป่วยหรือได้รับเคราะห์กรรม ซึ่งถือว่าเป็นการทำผิดจารีตประเพณี” ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของผู้เฒ่าผู้แก่ว่าหากใครทำผิด ลบหลู่บรรพบุรุษต้องทำพิธีขอขมาด้วยการจุดธูปไหว้กลางแจ้งและบอกกล่าวบรรพบุรุษเพื่อให้ภัย ซึ่งความเชื่อส่วนใหญ่ของชาวขมุยังคงมีอยู่และรักษาไว้ด้วยดีในปัจจุบัน

ชาวขมุในตำบลหนองเป็ดส่วนใหญ่ ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามที่ลาดเชิงเขาสูงแม่น้ำลำธาร ไม่อยู่บนภูเขาสูงเพราะอากาศหนาว บ้านของชาวขมุไม่ใหญ่โตสร้างเป็นบ้านชั้นเดียว ยกพื้นแค่เพียงที่นอน มีห้องเพียงห้องเดียวไม่มีหน้าต่าง เตาไฟอยู่ตรงกลางใช้ทำอาหาร ที่นอนใช้เสื่อนอน รอบเตาไฟข้างฝามีเครื่องใช้ เช่น จอบ เสียม หน้ำไม้ มีด ใต้ถุนบ้านเป็นที่เก็บพืช ไร่ ไร่ เลี้ยงหมู อาชีพของชาวขมุ ขมุในตำบลหนองเป็ดจะหาเลี้ยงชีพโดยการทำไร่บนภูเขาโดยใช้ระบบการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่เรียกว่า ไร่หมุนเวียน ปัจจุบันชาวขมุได้มีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมมากขึ้น ชาวขมุที่เป็นวัยทำงานก็ได้ออกมาทำงานนอกบ้านมากขึ้น ใช้ภาษากลางในการติดต่อสื่อสาร ในการรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวขมุหากเป็นโรคที่ไม่สามารถรักษาได้ด้วยแพทย์แผนปัจจุบันเป็นโรคที่เกิดขึ้นโดยไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ชาวขมุเชื่อว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดอาการดังกล่าวเนื่องจากการประพฤติตัวไม่เหมาะสม ไม่นับถือผีหมู่บ้าน หรือทำผิดประเพณี ชาวขมุจะใช้วิธีการรักษาตามความเชื่อของชาวขมุคือรักษาด้วยการบักหัวเข้าเป็นพิธีกรรมแรกและต่อด้วยการเรียกขวัญ ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวถือเป็นพิธีกรรมทางความเชื่อในการรักษาโรคของชาวขมุรูปแบบหนึ่งและยังคงมีอยู่ในสังคมของชาวขมุในปัจจุบัน

ศึกษารูปแบบพิธีกรรมการรักษาโรคของชาวมุ

พิธีเรียกขวัญของชาวมุ บ้านหนองเป็ด อำเภอสรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ยังคงมีให้เห็นในปัจจุบันโดยชุมชนมีการสืบทอดประเพณีดังกล่าวมาตั้งแต่สมัยโบราณ รวมทั้งมีการสืบทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่นถึงลูกหลาน การรักษาโรคของชาวมุจะเริ่มจากการบอกหัวเข้าคนป่วยและถึงจะทำการเรียกขวัญเสมอ โดยการเรียกขวัญของชาวมุ มีการประกอบพิธีกรรมที่ต่างจากการเรียกขวัญของชาติพันธุ์อื่น เพราะการเรียกขวัญของชาวมุจะเป็นการทำเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยที่ไม่ทราบสาเหตุที่ไม่สามารถรักษาได้ด้วยยาทั่วไป โดยขวัญที่หายไปนั้นชาวมุมีความเชื่อว่าเป็นการกระทำของผี โดยที่ผู้ป่วยอาจไปทำเรื่องที่ไม่เหมาะสมจึงส่งผลให้เกิดการล้มป่วย ดังนั้นจึงต้องมีการประกอบพิธีเรียกขวัญเพื่อเรียกขวัญให้กลับมา ซึ่งวิธีการรักษาผู้ป่วยจะใช้การเรียกขวัญที่หายไปให้กลับมาสู่ตัว ผู้ประกอบพิธีจะเป็นชาวมุในชุมชน พิธีเรียกขวัญจะเริ่มต้นด้วยการที่ผู้ทำพิธีทำการเปิดทางเรียกขวัญโดยการเดินไปบนถนนเข้าบ้านและทำการเรียกขวัญของผู้ป่วยให้กลับมาอยู่กับตัว พร้อมทั้งใช้หินเคาะจานเรียกขวัญและโปรยเหรียญเพื่อให้ทานแก่คนทำพิธี จากนั้นขบวนพิธีจะเดินไปบ้านผู้ป่วยเพื่อทำการป้อนข้าว ไข่ต้ม กล้วยน้ำว่าสุกอย่างละหยิบมือให้ผู้ป่วยกิน ระหว่างป้อนก็จะเรียกขวัญที่หายไปให้กลับมาอยู่กับตัว จากนั้นจะเป็นการผูกข้อมือด้วยสายสิญจน์แก่ผู้ป่วยเป็นอันเสร็จพิธี

ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่าพิธีกรรมดังกล่าวไม่ได้มีการบันทึกข้อมูลไว้เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนและยังขาดผู้ที่สืบทอดพิธีดังกล่าว รวมทั้งพบว่าพิธีกรรมชาวมุจะเกี่ยวกับสุขภาพหรือความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษ สืบเนื่องจากระบบการรักษาสาธารณสุขจากอดีต-ปัจจุบัน ยังไม่ดีเพียงพอ ดังนั้นจึงต้องมีการประกอบพิธีกรรมเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจของชาวมุให้สามารถใช้ชีวิตอย่างสงบและอยู่กันแบบร่มเย็นเป็นสุข สามารถกล่าวได้ว่าชาวมุมีวิธีการดูแลสุขภาพและการรักษาโรคโดยใช้เจ็บอยู่บนพื้นฐานความเชื่อโดยมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งลี้ลับที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติ

แนวทางในการอนุรักษ์ พิธีเรียกขวัญของชาวมุ

ในการประกอบพิธีเรียกขวัญผู้ทำพิธีจะเป็นคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมมาจากการสืบทอดจากบรรพบุรุษและสามารถสื่อสารเป็นภาษาพูดได้ สำหรับเยาวชนชาวมุในหมู่บ้านให้ความสำคัญกับการสืบทอดพิธีกรรมน้อยลงเนื่องจากมีระบบสาธารณสุขที่ทันสมัยรวมทั้งมีการรักษาโรคที่สามารถหาซื้อได้สะดวก รวมทั้งมีความอายที่จะพูดภาษาพูด ซึ่งเหตุผลดังกล่าวมีโอกาสที่พิธีเรียกขวัญของชาวมุสูญหายไปในอนาคต ดังนั้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์ สืบทอดพิธีกรรมและวัฒนธรรมพื้นถิ่นให้คงอยู่ผู้วิจัยจึงได้กำหนดแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอด พิธีเรียกขวัญของชาวมุ กรณีศึกษากันหนองเป็ด อำเภอสรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ดังนี้

1. จัดตั้งกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน พื้นฟูประเพณี วิถีชีวิต และวัฒนธรรมพื้นถิ่น
2. เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเยาวชนในชุมชนให้มีความภาคภูมิใจ ตระหนัก และเห็นความสำคัญของวิถีและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพิธีกรรมการเรียกขวัญ

3. เผยแพร่ความรู้ทางพิธีกรรมและวัฒนธรรมของชาวมุสลิมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สื่อสาธารณะ และเอกสารสิ่งพิมพ์

ทั้งนี้ ได้มีเสนอแนวทางการดำเนินการโดยกำหนดกรอบหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ รวมทั้งเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้ตรงตามแนวทางที่กำหนด โดยการให้หน่วยงานราชการในท้องถิ่น จังหวัด และสถานศึกษาในพื้นที่ควรเข้ามามีส่วนในการส่งเสริมพิธีกรรมและให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งควรมีการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมเพื่อนำมาพัฒนาเป็นสื่อเผยแพร่วัฒนธรรมออนไลน์ให้เยาวชนและประชาชนได้เรียนรู้อย่างทั่วถึง และที่สำคัญควรมีการบรรจุความรู้เกี่ยวกับพิธีเรียกขวัญของชาวมุขไวกวายนในรายวิชาท้องถิ่นศึกษาของโรงเรียนในชุมชนเพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจในพิธีดังกล่าวมากขึ้น ทั้งนี้ อีกสิ่งหนึ่งที่จะขาดไม่ได้ในการอนุรักษ์ สืบทอดพิธีกรรมในชุมชน คือ การสร้างความรักและความสามัคคีในชุมชน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมในการคิดและลงมือทำรวมทั้งพร้อมแก้ไขปัญหาร่วมกัน

อภิปรายผลการวิจัย

พิธีเรียกขวัญของชาวมุขไวกวายนที่บ้านหนองเป็ด อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นพิธีกรรมที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยเป็นการเรียนรู้จากการสังเกตและนำมาปฏิบัติจริง พิธีเรียกขวัญเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นภายหลังจากการทำพิธีบวงสรวงซึ่งเป็นพิธีเพื่อใช้ในการรักษาอาการเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ ซึ่งชาวบ้านมักเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของผีบรรพบุรุษ ต้องมีการจัดพิธีกรรมเพื่อรักษาโรคที่เกิดจากผีที่เกี่ยวข้องกับความเจ็บป่วย โดยการบวงสรวงและเรียกขวัญผูกข้อมือเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลปราศจากเหตุร้ายความเจ็บป่วยทั้งปวง หรือเป็นกำลังใจสำหรับผู้เดินทางไกลให้มีความปลอดภัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Summa & others, 1991) ได้กล่าวถึงพิธีกรรมไว้ว่า พิธีกรรมเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในสังคมมนุษย์ มนุษย์ในแต่ละสังคมมีพิธีกรรมเป็นไปตามความเชื่อของกลุ่มตนเอง และถ่ายทอดความเชื่อนั้นไปสู่ลูกหลาน ตลอดจนสังคมอื่นที่อยู่ใกล้เคียง พิธีกรรมบางอย่างจึงเป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันมานับพันปี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Chandaeng, 2003) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ความเชื่อและพิธีกรรมนั้นนอกจากจะเป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนแล้วยังมีการเรียนรู้ถ่ายทอดสืบทอดกันมา และเป็นส่วนที่สำคัญอย่างมากในการพัฒนาสังคมและชุมชนให้มีศักยภาพ มีความเข้มแข็ง และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุข ฉะนั้นความเชื่อและพิธีกรรมไม่ได้เป็นเรื่องไร้สาระหรือเป็นเรื่องความงมงายหากแต่เป็นระบบคุณค่าที่สำคัญทางสังคมของชุมชน เพราะความเชื่อและพิธีกรรมเกิดขึ้นพร้อมกับการมีมนุษย์ และมีสังคมมนุษย์ขึ้นมาและไม่เคยปรากฏว่ามีสังคมมนุษย์ใดในโลกนี้ที่ไม่มีความเชื่อและพิธีกรรม จึงกล่าวได้ว่าความเชื่อและพิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นมนุษย์อย่างมีอาจแยกออกจากกันได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้พบว่า พิธีเรียกขวัญของชาวมุขไวกวายน

เน้นความเป็นวัช ปลูกฝังของค่านิยมที่ดีในคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

เป็นการเรียกขวัญเพื่อรักษาคนที่เจ็บป่วยหรือเป็นโรคที่หมอทั่วไปไม่สามารถรักษาได้ โดยที่ผู้ทำพิธีจะใช้การพูดหวานล่อมหรือพูดชักจูงเพื่อให้ขวัญของผู้ป่วยกลับมาเข้มแข็งดังเดิม ลักษณะการพูดจะพูดในทิศทางที่ทำให้ผู้ป่วยเกิดแรงกายและมีกำลังใจในการต่อสู้กับโรคร้ายไข้เจ็บที่ตนประสบอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Itthiphol, 2015) ที่ได้กล่าวว่า วิธีการรักษาโดยการใช้น้ำพูดเพื่อปลอบประโลมใจแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของคำพูดว่ามีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้ฟัง เพราะเมื่อผู้ฟังเกิดขวัญและกำลังใจย่อมทำให้มีพลังกำลังใจและเรี่ยวแรงที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้กับโรคร้ายไข้เจ็บ ซึ่งแนวทางทางการรักษาในรูปแบบนี้เป็นความเชื่อส่วนบุคคลรวมทั้งเป็นการแสดงให้เห็นว่าถ้ามนุษย์มีความเชื่อถือและศรัทธาต่อสิ่งใดย่อมก่อให้เกิดกำลังใจในการต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ได้โดยสาเหตุของการเจ็บป่วยอาจเกิดจากขวัญที่หายไป ชาวขมมีความเชื่อเป็นพื้นฐานว่าเกิดจากการกระทำของผี ทำให้เกิดการเจ็บป่วย เนื่องจากชาวบ้านไปทำผิดผี ทำให้ผีโกรธจึงต้องมีการแก้ด้วยการจัดพิธีกรรมเพื่อรักษาโรคที่เกิดจากผี ดังนั้นจึงต้องมีการประกอบพิธีบวงสรวงและพิธีเรียกขวัญเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจของชาวขมให้มีการใช้ชีวิตอย่างร่มเย็นเป็นสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Inpin, Vipavapinyo, & Tovarante, 2001) ที่ได้กล่าวว่า ขวัญคือความนึกคิดที่มีผลต่อจิตวิญญาณภายในของมนุษย์ เมื่อขวัญอยู่กับตัวของบุคคลนั้น ๆ บุคคลดังกล่าวก็จะมีความสุขแข็งแรง สมบูรณ์ มีชีวิตที่เป็นสุข ปราศจากโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ในขณะเดียวกันเมื่อใดก็ตามที่ขวัญนั้น ไม่ได้อยู่กับตัวจะด้วยเหตุใดก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นเพราะบุคคลนั้นเกิดอาการตกใจจนขวัญหายหรือด้วยเหตุผลอื่น ๆ ผลกระทบในทางลบก็จะเกิดขึ้นกับบุคคลนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านกำลังใจหรือความเจ็บป่วยที่แสดงออกมาทางกายก็ตาม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Phaethong, 1997) ที่ได้กล่าวว่า ความเชื่อการเรียกขวัญเป็นการกระทำที่ทำให้ขวัญกลับมาสู่ร่างเจ้าของขวัญ และทำให้อยู่กับตัวตลอดไป วิธีใช้เรียกขวัญ เช่น การขอร้องวิงวอน จนถึงการทำให้หลงเชื่อให้ขวัญกลับมาสู่ร่างเจ้าของดังเดิม สามารถกล่าวได้ว่าชาวขมมีวิธีการดูแลสุขภาพและการรักษาโรคร้ายไข้เจ็บซึ่งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อโดยมีเรื่องของสิ่งลี้ลับที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติเข้ามาเกี่ยวข้อง

พิธีเรียกขวัญของชาวขมไม่มีการบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร ผู้ทำพิธีเรียกขวัญเป็นผู้สูงอายุในหมู่บ้านหากหมอดูทำพิธีดังกล่าวแล้วประเพณีเรียกขวัญของชาวขมอาจหายไปกับผู้ทำพิธีได้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการเสนอแนวทางการอนุรักษ์ พิธีเรียกขวัญของชาวขม โดยการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมพื้นถิ่น สร้างความตระหนักให้แก่เยาวชน และเผยแพร่ความรู้ทางพิธีกรรมและวัฒนธรรมของชาวขมสู่สาธารณชน รวมทั้งได้เสนอแนวทางการดำเนินงานโดยได้แบ่งความรับผิดชอบในการดำเนินงานให้กับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในงานตลอดจนเพื่อเป็นการกำหนดกรอบหน้าที่ความรับผิดชอบให้เห็นอย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้ตรงตามที่กำหนด สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Phoungmanee, Charoensuk, Laokonka, & Ajanathom, 2020) ที่ได้กล่าวว่าการทำให้ศิลปวัฒนธรรมที่กำลังสูญหายหรือขาดผู้สืบทอดสืบทอดเพื่อให้อยู่ต่อไปนั้นจะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเข้าไปช่วยบริหารจัดการและดำเนินการโดยที่การสูญหายของศิลปวัฒนธรรมก็อาจจะส่งผลกระทบต่อภาพรวมของจังหวัดอันแสดงให้เห็นว่าหน่วยงานที่

เกี่ยวข้องขาดการดูแลและรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่มีความสำคัญไว้ ทั้งนี้การใช้หลักการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – Based Tourism: CBT) มาเป็นแนวทางในการพัฒนา เพื่อการดูแลรักษาทรัพยากรทางด้านต่าง ๆ ของชุมชนให้คงอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัย (Manirochana, 2017) การดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่าง ๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้วให้คงอยู่คู่ชุมชนต่อไป คือการบันทึกองค์ความรู้ พื้นฟู รักษา สืบสาน ประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญา และสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นและประการสำคัญคือ การพัฒนาคน และพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนเกิดการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในชุมชน นอกจากนี้ยังนำหลักการบริหารที่ดีโดยใช้ POSDCoRB Model มาเป็นเครื่องมือในการบริหารชุมชน สอดคล้องกับ (Tipmanee, 2019) กล่าวว่า POSDCoRB เป็นหลักการที่ดี มีความสากลที่ยอมรับของวงการทั่วไปอย่างกว้างขวาง โดยมีการดำเนินการโดยแบ่งงานกันทำการ ประสานงาน การจัดทำแผนงาน อาศัยเกณฑ์การแบ่งแยกตามวัตถุประสงค์ กระบวนการ คน สถานที่ โดยให้ทุกหน่วยช่วยอำนวยความสะดวกให้งานเหล่านั้นประสบความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบจึงต้องเข้าไปดำเนินกิจกรรมให้ประสบผลสำเร็จด้วยการกำหนด นโยบาย กลยุทธ์และกิจกรรมที่จะช่วยอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ให้คงอยู่ต่อไป

กล่าวได้ว่าทุกสังคมทุกชาติพันธุ์ต่างก็มีความเชื่อและพิธีกรรมที่เป็นของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้กระทำแล้วเกิดผลดีต่อผู้ปฏิบัติ พิธีเรียกขวัญของชาวมุขที่บ้านหนองเป็ดไม่เพียงแต่จะทำให้ขึ้นเพื่อเป็นการแก้ไขอาการเจ็บไข้ได้ป่วยจากโรคที่ไม่ทราบสาเหตุให้กลับมาเป็นปกติแล้ว ยังสามารถช่วยสร้างขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิตให้แก่บุคคลในชุมชน เป็นการบำรุงขวัญให้มีความแข็งแรงและกลับมาอยู่กับเจ้าของทั้งยังเป็นสื่อในการสร้างความ รัก สามัคคีความผูกพันให้คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ (Thantawanit, 1980) ที่ได้กล่าวว่า “ความเชื่อคือการยอมรับนับถือว่าเป็นความจริง หรือมีอยู่จริง การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้ อาจมีหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ หรืออาจไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงได้” โดยประเพณีและพิธีกรรมจะเป็นการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษซึ่งคนในสังคมมีความเห็นตรงกันว่า เป็นสิ่งที่ดำรงมีความสำคัญ และควรช่วยกันอนุรักษ์ให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพิธีการรักษาโรคของชาวมุขด้วยการบอกหัวเข้าและเรียกขวัญของชาวมุข ซึ่งผู้วิจัยจะเน้นศึกษาในเรื่องการเรียกขวัญเพราะเป็นพิธีกรรมทางความเชื่อในเรื่องของการรักษาโรคที่ไม่ทราบสาเหตุและไม่สามารถรักษาได้ด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน โดยมีเรื่องของสิ่ง ลี้ลับเหนือธรรมชาติเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดพิธีกรรมดังกล่าว ซึ่งข้อมูลที่ได้สามารถนำไปเป็นแนวทางการอนุรักษ์พิธีกรรมของชาวมุขโดยการสร้างเป็นองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มุขเพื่อเป็นประโยชน์แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป ทั้งนี้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพบว่าชาวมุขยังมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อที่ยังคงมีการปฏิบัติสืบทอดกันมา อาทิ พิธี

เน้นความเป็นวัช ปลูกฝังของค้ำวามรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

ผาระมี ซึ่งถือเป็นประเพณีที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบทอด ดังนั้นหากได้มีการศึกษาข้อมูลดังกล่าวจะได้เป็นประโยชน์ต่อเยาวชนและประชาชนทั่วไป นอกจากนี้จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่าพิธีเรียกขวัญมีขึ้นในชาติพันธุ์อื่นด้วย หากได้มีการศึกษาพิธีเรียกขวัญ ในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น กะเหรี่ยง มอญ เป็นต้น โดยการศึกษาในลักษณะเปรียบเทียบรูปแบบขั้นตอนการประกอบพิธีว่ามีความเหมือนหรือมีความแตกต่างกันอย่างไร เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในการ สืบทอดพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

References

- Chandaeng, A. (2003). *A case study of Yang Laung Community, Tambon Ta Pa, Ampoe Mae Cham, Chiang Mai*. Bangkok: Master of Social Work Thesis. Faculty of Humanities, Thammasat University (In Thai).
- Chantavanich, S. (2014). *Quality research*. Bangkok: Chulalongkorn University (In Thai).
- Chulalongkorn King Rama V. (1961). *Sadet Praphatton Sai Yok*. Kurusapa Business Organization (In Thai).
- Dawson, R., & Prewitt, k. (1969). *Political Socialization*. Boston: Little, Brown and Company (In Thai).
- Inpin, W., Vipavapinyo, P., & Tovarante, J. (2001). *An Analysis of Hong Kwan Lyric ceremony in Chiang Rai Province*. Mae Fah Luang University, Chiang Rai (In Thai).
- Itthiphol, A. (2015). Oul recalling in therapeutic ceremonies of the Phu-Thai shamans. *Journal of Liberal Arts*, 7(1), 35-55 (In Thai).
- Khanittanan, W. (1986). *The evolution of the Tai soul ceremony*. Bangkok: Thammasat University, Bangkok (In Thai).
- Klinsukon, J. (2021). *Interview*. personal communication, Ban Nong Ped, Si Sawat District, Kanchanaburi Province (In Thai).
- Manirochana, N. (2017). Community Based Tourism Management. *Journal of International and Thai Tourism*, 13(2), 25-46 (In Thai).
- Pattaratuma, A. (2011). Khamu. *Journal of Forest Management*, 5(9), 73-78 (In Thai).
- Phaethong, B. (1997). *Bai Sri : A symbol of life rituals*. Bangkok: Fine Arts Department (In Thai).
- Phinthong, P. (1991). *Ancient Thai Isan traditions*. Ubon Ratchathani: siritham offset (In Thai).

- Phoungmanee, T., Charoensuk, K., Laokonka, P., & Ajanathorn, N. (2020). Conservation and Development Guidelines For the Extension of Art and Culture in Nam Phon Village Are a Chiang Khan District, Loei Province. *Journal of Fine and Applied Arts*, 13(2), 175-200 (In Thai).
- Premssirat, S. (1998). *Encyclopedia of ethnic groups in Thailand KHMU. Reserch Institute for Languages and Cultures of Asia ,Mahidol University*. Bangkok: sahadhdmika (In Thai).
- Sinthuprama, N. (2020). *Kwan's journey*. Retrieved from <https://m.museumsiam.org/da-detail-2.php?MID=3&CID=177&CONID=3391&SCID=242> (In Thai)
- Srisuk, S. (2019). Interviewed by Sritong [Tape recording]. Sangkhlaburi District Kanchanaburi (In Thai).
- Summa, N., & others. (1991). *Rituals and Social Communication*. Faculty of Humanities, Chiang Mai University, Chiang Mai. (In Thai).
- Thammawat, J. (1987). *Folklore*. Maha Sarakham: Srinakharinwirot University, Bangkok (In Thai).
- Thantawanit, T. (1980). *Folklore*. Chonburi: Srinakharinwirot University Bangsaen, Bangkok (In Thai).
- Tipmanee, S. (2019). POSDCoRB and Good Governance for Startup in Thailand 4.0 era. *Journal of MCU Humanities Review*, 5(1), 73-88 (In Thai).